

חַיֵּי עוֹלָם

Ára: 200 FORINT

71. évf. 21. szám 2016. november 15.
Chesván 14. 5777.

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

SZIMCHÁSZ TAJRÓ

Thököly út

Tausz Ezraefraim felvételei

9 770133 135009 1 6021

VALLÁSI ROVAT

Ósi könyvek, új gondolatok

Nemrég kezdtek a zsinagógákban újra olvasni Mózes öt könyvét. A zsidó életvitel egyik központi eleme ez, a Tóra évenkénti nyilvános felolvasása. Megszoktuk és szeretjük ezt a szokást, ezért csak ritkán szoktuk megkérdézni, hogy pontosan mi is ez, és miért is tesszük. A Tóra számunkra alapkönyv, ez az a mag, ami létezésünket meghatározza. Ez fekteti le a törvényeket, amelyek alapján élünk, ez adja meg nekünk azt a szemüveget, amelyen keresztül a világot szemléljük. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy a Tóra alapszövege önmagában még nem minden, hiszen az Írott Tóra mellett Szóbeli Tóráról is kaptunk a Szináj hegyén. Egy találat hasonlatban a neves Soloveitchik rabbi azt mondta, hogy az Írott Tóra a Szináj hegyi kinyilatkoztatáshoz képest olyan, mint egy egyetlen jegyzet egy teljes előadáshoz képest. A kettő erősen összefügg, mégis nehéz a dolga annak, aki mindenféle segítség nélkül, kizárólag a jegyzet-füzetre hagyatkozva akarja megérteni az elhangzottakat.

Éppen ezért amikor tóratanulásról beszélünk, akkor egy sokkal gazda-

gabb, sokszínűbb jelleggel foglalkozunk, mint Mózes öt könyvének rendszeres felolvasása. A Tóra tanulásához ezen túl még hozzátartoznak természetesen a magyarázatok, értelmezések, izgalmas és összetett elemzések. Aztán ott vannak maguk a törvényeink, a Talmud, a halacha, melyre még több kommentár van, mint magára a Tórára, és a mély, misztikus és filozófiai magyarázatok az ünnepekről, a világ rendjéről, az ember és embertársa közötti helyes viselkedésről, a Teremtőhöz való közeledés módjáról.

Mindennek a sokféle tanulási lehetőségnek egyfajta kezdeti változatát jelenti az, hogy szombatokként felolvassuk a Tórától a hetiszakaszt, melynek eredményeképpen év végére befejezzük az egészet. Felmerül a kérdés, hogy mi értelme van ennek a rendszernek, hiszen tavaly óta a Tóra szövege egyáltalán nem változott meg. Mire jó az, hogy ismét átmegegyünk ugyanazokon a mondatokon? Nem kellene inkább hagyományos irodalmunk minden könyvének megismerésére törekednünk az ősi forrás újbóli és újbóli „átadására” helyett? Nem azért vagyunk ezen a világon, hogy minél több igazságot megismerhesünk? Hogyan vezet ehhez a célhoz a meglévő, régi szöveg elolvasása?

Ez a kérdés rávilágít egy alapvető különbségre a zsidó tanulási módszer és a nyugati civilizációban megszokott gondolkodásmód között. Mi azt gondoljuk, hogy a meglévő információk újbóli átismétlése bizonyos szempontból valóságosabb szellemi gazdagodáshoz vezet, mint az újabb és újabb impulzusok begyűjtése. Ehhez két alapfeltételre van szükségünk:

1. Még van mit tanulnom. A zsidóság egyik legfontosabb értéke a szerénység. A nyugati embernek nehéz megszoknia azt a gondolatot, hogy a több ezer éves vallási szöveg olyan mély rétegeket tartalmaz, amiket ő, a modern, jól képzett ember, nem tud elsőre teljesen felfogni. Évről évre meglepetésként ér, hogy az idei hetiszakaszban is van újdonság, amit még sosem láttam. Pedig mindig igyekszem kijegyezgetni magamnak az észrevételeimet.

2. Már nem vagyok ugyanaz az ember, aki tavaly voltam. Ez azt jelenti, hogy egyszerűen kell jobb és rosszabb szemmel tekintenem saját magamra. Jobb szemmel, mert észre kellennem, hogy idén több vagyok, erősebb, tapasztaltabb, értékező ember (ha az előző évben megfelelően figyeltem saját szellemi fejlődésemet). Másrészt rosszabb

szemmel is, mert ez azt jelenti, hogy folyamatosan fejlődöm és alakulok, nem egy állandó, tökéletes ember vagyok, ellentétben azzal, ahogyan az ember természetes módon szeret magára gondolni.

Azzal a gondolattal is meg kell barátkoznunk, hogy egyetlen jó tulajdonság megszerzésén akár éveken keresztül is dolgoznunk kell. Sokszor hiába értünk meg egy elvet, ha azt nem sikerül a magunkévá tenni. És még ha sikerül is, a megszerzett tudás könnyen kicsúszik a kezünk közül. Így hajlamosak vagyunk olyan rossz viselkedésre, amiről 1-2 hónapja értettük meg, hogy miért fontos távol tartani magunkat tőle. Ezért csak az ismétlés garantálhatja, hogy emlékeztessük magunkat arra, amit egyszer már megértettünk. Ha látjuk a szöveg leírt betűit, ha halljuk a szavakat kimondva, az megerősíti bennünk az érzést, jobban, mint ha csak egy tartalomjegyzéken szaladnánk át.

Mindezt Mózes már a sivatagban vándorló zsidó nép számára bevezette a tóraolvasás intézményét (Bárá Kámá 82a), hogy belénk vésődjön az élmény: ugyanaz a szöveg idén már más jelent számomra, ugyanannak a gondolatnak az ismétléséből tovább tudok lépni

újabb szintekre. Akár úgy is, ha semmi újat nem tanulok belőle, mégis az újdonság erejével hat rám, mert időközben elhalványult az emléke a gondolatnak.

A modern kor embere már csak azért is idegenkedve tekint a Tóra ismétlésének gondolatára, mert állandó impulzusok keresztüztüében él. Azt szoktuk meg, hogy akkor vagyunk jól, ha folyamatosan kapjuk az újdonságokat. Lelkünk mélyén helyesen érezzük, hogy az újdonság az, ami életben tart minket. Csak abban tévedünk, hogy hagyjuk ezt a szomjúságunkat látszólagos újdonságokkal kielégíteni. Mert mi újdonság van abban, hogy a kormány milyen intézkedéseket hozott, és hogy az ellenzék erre hogyan reagált? Ha nem jelenne meg az újság, akár magunk is ki tudnánk találni ilyen dolgokat, és nem fejlődik ezektől a személyiségünk. Viszont ha mi magunk fektetünk energiát egy tényleges, mély tartalommal rendelkező szöveg megértésébe, akkor igazi, hamisítatlan újdonságra lelhetünk, ami valóban átforgalmazhatja az életünket. Ahogyan Bölcseink mondják: „ha belemegyek a régebe, akkor fogsz hallani újat” (Beráchtot 40b).

Szántó-Várnagy Binjomin
binjomin.hu

Körzeti kitekintő

Pécs

A közelmúltban egy nagyobb és egy kisebb terjedelmű mű látott napvilágot hagyományaink őrzőinek jóvoltából, amelyek újabb ismereteket tárnak az olvasók elé a helyi zsidóság történelméről.

A Pécsi levelek 1944-ből (Dokumentumok a „zsidókérdés” pécsi megoldására) című könyvet, melyet a Pécsi Mozaik sorozatban a Kronosz kiadó jelentetett meg, Hábel János válogatta és szerkesztette. (A/4es formátum, 415 oldal, megvásárolható 4500 forintért.)

A könyvben 22 oldalon a kor jeles eredményeket elérő kutatója, Vörös István Károly segíti a tragikus eseményeket bemutató 301 dokumentum jelentőségének megértését. A részben kronológikus sorrendet betartó, valamint a tematikusan értelmezhető dokumentumok mindegyikére itt nem lehet felhívni a figyelmet, de néhány fejezet említése talán elegendő lehet arra, hogy az érdeklődő kezébe vegye a könyvet. Pl: Levelek a gettóba költözés előtt, Levelek a gettóból, Kérelmek a zsidó ingóságok elszállítására, Feljelentések, bejelentések, panaszok, Rádiószolgáltatásokról a raktárfeltörésekig. A könyv tartalmához jól illeszkedik Kürti Mihály borítófotója, mely egy csiszolt fakéregre írt „tábori levelezőlap” felhasználásával készült.

A hitközség Gyertyaláng című újságjának szerkesztői (Goldmann Tamás, Halas Ilona, Mitzi Ervin) emlékezni és emlékeztetni címmel juttatták el az ajándék formájában a kile tagjai, valamint a középiskolák részére nyolc holokauszt-túlélő személyes visszaemlékezését. E szerényebb (A/5-ös méret, 50 oldal), boltban nem kapható kiadvány hasznosíthatóságát a pécsi és az országos visszajelzések is igazolják. Frölich Róbert országos főrabbi írta többek között a következőket: „...szívvel gratulálók, mert bár kisméretű, de nagy jelentőségű a füzet. Az utolsó pillanatban vagyunk, mikor még köztünk vannak a hiteles tanúk és emlékezők. Ti e füzetrel ezeket a pillanatokot őrzitek a jövő számára.”

Mitzi Ervin

Debrecen

Negyedik évfolyamát kezdte meg tisri 17-én, a chol hámoéd első napján a hitközség székházában a Zsidó Szabadegyetem. Folytattuk ünnepe-

inket bemutató szabadegyetemi előadásainkat, melyek részei az elsősorban kulturális és történelmi témájú sorozatnak.

Kultúrterünkben kezdődött a program, mivel a népes hallgatóság a sátorban nem fért volna el. Először záródokünnepünkre kaptunk képet Aser Ehrenfeld örökös debreceni főrabbitól. Ezután a szukkot történelmi háttéréről, valamint az ercsi sátorépítési szokásokról szöveges előadást adott a főleg Izraelben élő előadó. Stílszerűen a kínálás az udvaron lévő szukában történt, ahol a valóságban is szemléltettük a korábban elhangzottakat. Természetesen nem maradt el az etroggal és a lulával való megismerkedés sem!

Kreisler Gábor

Szeretkórház

A Szeretkórház rehabilitációs teamje dr. Ormos Gábor PhD vezetésével részt vett az Orvosi Rehabilitáció és Fizikális Medicina Magyarországi Társasága XXXV. Vándorgyűlésén, ahol megosztott első díjat

nyertek a „Kineziotape (azonnali hatásának vizsgálata a boka funkciózavarára, instabilitására)” c. poszterrel. A szekció elnöke gratulált a korszerű, bizonyítékon alapuló orvoslás szempontjait szerint megvalósított betegvizsgálathoz. A geriatrai ellátásban egyedülálló módon a Szeretkórházban a gyógytornászok a napi gyakorlatban alkalmazzák ezt a modern kezelési módszert, melynek segítségével rövidebb idő alatt, eredményesebben érhető el a járókép-

ség fejlesztése, a végtagok mozgásképeségének javítása és a fájdalomcsökkentés. A csoport (Balaton Tamara, Bolgár Anita, Horváth Zsófia, Jakab Balázs, Tirnitzné Mészáros Eszter) másik tudományos vizsgálatát „Az eredményességet befolyásoló tényezők a geriatrai rehabilitációban” címmel adták elő. Az előadáson részt vett dr. Deutsch Zsuzsanna igazgató főorvos is, aki szeretettel gratulált a kutatócsoport tagjainak.

***

A közelmúltban egy délután középiskolás diákok, tanáraik és a Krókusz Projekt magyarországi elindító léptek el a Szeretkórház udvarát.

2005-ben Írországból indult ez a holokauszt-educációs program, melynek során 14-24 éves diákokkal ismertetik meg az előítéletből, kirekesztésből, gyűlöletből másfél millió gyermek megöléséhez vezető utat.

A projektet felkaroló Európai Unió az „Európa a polgárokért” program keretében finanszírozza ezt az oktatási formát.

már csatlakozott 26 iskola közül az egyik a Szeretkórház udvarán felállított gyűlöletes sárga csillagot tartó el krókuszcserepekkel.

Az új kezdeményezést Pap Ágnes projektvezető mutatta be. A kórház betegek közül a hűvös idő ellenére többen lejöttek meghallgatni az ismertetést.

***

A Mazsihisz Szeretkórházért Közhasznú Alapítvány kuratóriuma köszönetet mond mindazoknak, akik adójuk 1%-ával alapítványunkat támogatják.

A befolyt 1.813.980 forintot a kórházunkban ápolott betegek ellátásának javítására fordítjuk.

Kérjük, lehetőségükhöz mérten a továbbiakban is segítsék munkánkat! Számlaszámunk: OTP Bank Rt. 11714006-20407234

Bethlen tér

Idén is sokan látogattak el hozzánk az egyik legszentebb ünnepünkön. Szimchát torá estéjén a Benjámín

Óvoda és a Scheiber-iskola, másnap reggel pedig a Lauder óvoda és iskola növendékei zsongták be körülöttünk a zsinagógát.

Nagy megtiszteltetés volt számunkra, hogy köreinkben fogadhattunk Lázár János Miniszterelnökséget vezető minisztert feleségével, Lázárné Megyeri Zitával, valamint Latorcai Csaba kiemelt társadalmi ügyekért felelős helyettes államtitkárt. Eljött hozzánk a Holokauszt Emlékközpont kuratóriumának elnöke, Prof. Dr. Grósz Andor is.

Egyik legfontosabb hagyományunkat követve, Deutsch Péter rabbi megáldotta a gyerekeket. Lázár János és Latorcai Csaba örömmel vettek részt az ünnepség minden egyes momentumában. Segítettek az imasál tartásában a gyerekek megáldása közben, majd Kinder tojásokat osztottak nekik.

Köszönjük mindenkinek, hogy ve-
lünk ünnepelt!

Sándor Péter halálára

Hosszan tartó, súlyos betegség után, hatvannyolc éves korában elhunyt Sándor Péter, a soproni hitközség elnöke.

Az ő nevéhez fűződik az Elfelejtett soproniak című kiállítás megvalósítása, és évek óta dolgozott azon, hogy a világ testvérközösségeinek összefogásával hitéleti célra renoválják a műemlék épületet.

Legyen neki könnyű a föld!

FRÖLICH RÓBERT ORSZÁGOS FŐRABBI

Elhalványul Auschwitz?

Válasz Köves Slomónak

Köves Slomó blogján megjelent egy írás, melyben a szerző, az EMIH vezető rabbija, Auschwitzot mint a modern zsidóság mai legitimitációs bázisát veszi górcső alá. Leírja, hogy Auschwitz az idő előrehaladta folytán elhalványul, emléke „nem része az újabban született generációk személyes „neurózisának”. Konklúziójában kifejti, hogy ami legitimitásunkat adhatja, egyedül a Tóra.

Noha végkövetkeztetésével mint hívő zsidó mélyen egyetértek, premisszáját hamisnak, tévesnek, megalapozatlannak tartom. Teszem ezt mint hívő zsidó, mint rabbi.

Mivel tudom alátámasztani véleményemet? Rabbiként nem fordulhatok máshoz, mint a halacha mestereihez, a rabbik évezredek tudományához.

Köves maga is púrim történetéhez hasonlítja Auschwitzot. Induljunk ki mi is ebből.

Púrim antihőse Hámán, az amalekita. Amalék népe a gonosz színimájává vált a zsidóságban, az ellenünk támadókat minden korban és helyen Amalék utódának nevezik. (Nota bene, mivel ma e nép nem létezik, egyes modern kommentátorok a külső ellenség helyett a bennünk lévő negatívumokat említik Amalékként. E gondolatból aztán hosszas erkölcsi következtetéseket vonnak le.) Lássuk, mit mond a halacha az emlékezés és a legitimitás érvényességéről.

A Talmud Szánehdrin traktátus 20b lapján áll:

וכן היה רבי יהודה אומר: שלש מצות נצטוו ישראל בניסוחן לארץ: להעמיד להם מלך, ולהכריח זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה

Rabbi Jehuda így mondta: három parancsolat lépett érvénybe, mikor Izrael elfoglalta az országot: királyt kellett állítani, el kellett pusztítani Amalék ivadékát, és fel kellett építeni a Szentélyt.

A Sulchán Áruh Orach Chajim traktátusa 685. bekezdés 7. paragrafusában áll:

יא שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקראם מדאורייתא, לפיכך בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבא למקום שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשות אלו שהם מדאורייתא

Vannak, akik az emlékezés és a vörös tehén szakaszának olvasási kötelezettségét a Tórából vezetik le, hiszen azokról a helyekről, ahol nincs minján, ezeken a szombatokon kötelesek olyan helyre menni, ahol van, hogy meghallgassák e részeket, melyek tórai szövegek.

Ugyane traktátus 146. bekezdés 2. paragrafusa kiemeli, hogy e részeket a nyilvános felolvasás során nagy figyelemmel kell kísérni.

A Rámbám Misne Torá Hilchot mláchim 5. fejezet 5. halachájában leszögezi:

וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק, שנאמר תמחה את זכר עמלק, ומצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריכותו, כדי לעורר איתנו, שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק, מפני השמועה למדו זכור בפה לא תשכח בלב, שאסור לשכוח איתנו ושנאור

Tevélegesen parancsolat elpusztítani Amalék emlékét, mert írva van: „töröld el Amalék emlékét”. Ugyancsak tévélegesen parancs állandóan emlékezni gonosz tetteire... mert tilos elfeledni szívből jövő gyűlölködését.

A Rámbám véleménye utat mutat. Ha egy múltbeli (és a soá rettenetéhez nem mérhető) gyűlöletből elkövetett támadásra kötelező emlékezni, akkor a volumenében sokkal nagyobb, a történelemben egyedülálló genocídiumra vonatkozik a parancs.

Köves így ír: „Csakhogy az idő feltartóztatatlannul múlik! Auschwitz emléke halványul. A személyes trauma, a személyes érintettség fakul, a személyes emlékezet kulturális, majd történelmi emlékezzetté válik. Szép lassan Auschwitz elveszti központi szimbolikus, kulturális, legitimitációs, történelmi formáló szerepét.”

Az idő valóban múlik. A zsidóság a szárnyaló idő ellenére a mai napig híven őrzi traumáinak és örömeinek emlékét. Elegetdőt itt a már említett púrim mellett csupán tiszó böávra, a két jeruzsálemi Szentély pusztulásának mai napig gyásszal övezett emléknapijára utalni. Többek között e közös történelmi emlékezet tart meg bennünket. Meddig kell emlékezni?

Rabbi Mose ben Jáákov Széfer Micvot Gádol c. munkájában, a tiltó parancsolatokat felsoroló rész 126. pontjában írja:

ומצוה זו נהגת לימות המשיח לאחר כיבוש הארץ, שנאמר והיה בניהו ה' אלהיך לזכר זכר עמלק

Ez a parancs (mármint Amalék emlékének eltörlése – F. R.) a honfoglalástól egészen a Messiás eljöveteleig érvényben van...

S hogy az emlékezés manifesztációja mennyire fontos, arra is van bizonyíték. Rabbi Slomó ben Áderet responsum 14. levél 368. fejezetében írja:

גם לדברי חכמים שאומרים שאין מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח, לא יבטלו מצות הפסח והמצוה ומניעת החמץ

A Bölcsék szavai szerint nem fogunk megemlékezni az egyiptomi kivonulásról a Messiás eljövetele után, de a peszách parancsa, a macá (kötelezettsége – F. R.) és a chámec megvonása nem szűnik meg.

Az Exodus tényére ha nem is emlékezünk majd kötelezőszerűen, de az Exodus folyamánként életbe lépett törvények örök életűek lesznek.

Az évezredek átívelő, az örökkévalóságig tartó emlékezés a fentiek szerint haláchikus parancs. Az elkövetkezőkben látni fogjuk, hogy az öröm emlékét miképp őrzi a zsidóság.

Izrael népének első nagy szabadságélménye vitathatatlanul az egyiptomi kivonulás volt. Imáinkban számtalan helyen fordul elő: זכר ליציאת מצרים az egyiptomi kivonulás emlékére.

Mózes V. könyve 16. fejezet 3. versében áll:

למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך

Emlékezz meg az Egyiptomból való kijövedeleddől életed minden napján.

A zsidó ember kötelezettsége, hogy emlékezetébe idézze azt a jót, ami őseivel történt, s így saját életére is vonatkoztassa a reménységet. A rosszra és a jóra egyaránt emlékezni kell, a Tóra útmutatása alapján:

Mózes V. könyve 6. fejezet 21. versében áll:

עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאני יקוק ממצרים ביד חזקה

Szolgái voltunk a fáraónak Egyiptomban, de kivettett bennünket I.ten Egyiptomból erős kézzel.

A szolgaság megaláztatásaira és a szabadság eufóriájára egyaránt emlékeznünk kell. A midrás, a zsidó legendairódalom számtalan történettel színezi ki a szolgaságot, melyből kiviláglik, hogy az egyiptomiak célja a zsidók elpusztítása volt. Igaz, a Tóra maga is kimondja ezt.

Mózes II. könyve 1. fejezet 16. versében áll:

ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אתו ואם בת היא ודיה

És mondta (a fáraó a bábáknak – F. R.): mikor szülnék a héber nők, tekintsetek a születettre: ha fiú, öljétek meg, ha lány, hagyjátok életben. Ugyane fejezet 22. verse így ír:

ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן היולד היארה תשליכו וכל הבת תחיון

És megparancsolta a fáraó egész népének, mondván: minden születendő fiúgyermeket vessetek a folyóba, de a lányokat hagyjátok életben.

Talán nem erőltetett a párhuzam Egyiptom és az Exodus örök emléke, valamint a náci-nyilas terror szolgasága és a szovjet-amerikai felszabadítás katarzisa között e mondatok tükrében.

A Talmud Pszáchim traktátus 116b lapján olvassuk:

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

Minden nemzedékben köteles az ember úgy tekintenie magát, mint aki személyesen vonult ki Egyiptomból.

A Talmud másképpen fogalmaz, mint a fent idézett Mose ben Jáákov, de ugyanaz a cél vezérli: az örök időnkig való emlékezés.

Még egy, látszólag nem idevágó gondolat. A Harmadik Szentély-béli I.tenzolgálat majdani legitimitását többek között az adja, hogy évezredek alatt sem felejtettük el a régi rítust. Nem csupán a Talmud fóliánsaiban, de a mindennapi reggeli ima kereteiben (קרבות) is felidézünk, mi és hogyan zajlott.

Quod erat demonstrandum: az emlékezés konzisztens és elengedhetetlen része a zsidó életnek. Legyen az tragédia vagy öröm, a zsidóság kollektív emlékezete nem engedí a történelem eseményeit kihullani az idő rostáján.

70 éve hirdettek ítéletet a nürnbergi perben

A második világháború alatt az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Kína és a Szovjetunió 1943. október 30-i moszkvai nyilatkozata leszögezte: Németország feltétlen kapitulációja után a német hadsereg és a náci Nemzetiszocialista Német Munkáspárt (NSDAP) azon tagjait, akik háborús kegyetlenkedésekért, kivégzésekért felelősek vagy azokban részt vettek, azon országokban kell felelősségre vonni, ahol a bűncselekményeket elkövették. A háború európai befejeződése után, az 1945. augusztus 8-i londoni egyezményben az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország és a Szovjetunió azon főbűnösök ügyének tárgyalására, akiknek bűncselekményei nincsenek földrajzilag helyhez kötve, létrehozták a Nemzetközi Katonai Törvényszéket.

A testületet a négy hatalom által delegált egy-egy tag és egy-egy helyettes alkotta. Az ügyészeket is a szövetségesek adták, a jogrendszerek közötti elmentmondások elsimítása Robert Jackson amerikai főügyész feladata volt. A vádlottak 27 fő- és 54 segédvédő közül választhattak. A vádirat négy vádpontból állt. Az első a béke elleni bűncselekmények: agresszív háború előkészítése, indítása és folytatása nemzetközi megállapodások megsértésével; a második az emberiség elleni bűncselekmények: kivégzés, deportálás és népiptás; a harmadik a háborús bűncselekmények: a háborús szabályok megsértése; a negyedik a „közös terv vagy összeesküvés” az előző három vádpontban felsorolt bűncselekmények elkövetésére.

Az első, előkészítő ülést Berlinben tartották 1945. október 18-án, a per november 20-tól az amerikai zónában, a viszonylag épen maradt nürnbergi Igazságügyi Palotában folytatódott a brit Geoffrey Lawrence elnökletével. A helyszín kiválasztása jelképes volt: Nürnberg nemcsak a német művészet egyik központja, hanem a náci pártnapok színhelye is volt, itt hirdették ki 1935-ben a faji törvényeket.

A bíróság 236 tanút hallgatott meg, több mint 300 ezer írásbeli tanúvallomást dolgozott fel, 5330 okmányt gyűjtött be, több mint 15 ezer oldal jegyzőkönyv született. A per során elutasították a védelem érvelését, hogy háborús bűnöket csak államok követhetnek el, kimondva: azokat emberek hajítják végre, akik felelősségre vonhatók. Elvetették azt az állítást, mely szerint a per „ex post facto” zajlik, vagyis a tetteket az elkövetés után minősítették bűncselekménynek. A bírák a tettek mögött álló elveket is kutatták, a faji felsőbbrendűség, a népiptás politikáját ítélték el, s nem fogadták el a „parancsra tettem” védekezést.

Nem került a törvényszék elé Adolf Hitler, a „Führer”, a náci propaganda-miniszter Joseph Goebbels és az SS főnöke, Heinrich Himmler, akik öngyilkosok lettek a felelősségre vonás előtt. Háborús bűnök miatt 24 náci vezető ellen emeltek vádat és hét szervezetet vádoltak meg azzal, hogy jellegüket tekintve háborús bűnösök. A vádlottak padján végül 21-en ültek: Robert Ley, a Német Munkafront vezetője a per kezdete előtt lett öngyilkos, Gustav Krupp von Bohlen und Halbach gyáros ellen egészségi állapota miatt beszüntették az eljárást, Martin Bormann, Hitler bizalmasát pedig nem sikerült elfogni. A többi vádlott: Karl Dönitz, a haditengerészet parancsnoka; Hans Frank, Lengyelország főkörmányzója; Wilhelm Frick belügyminiszter; Hans Fritzsche, a náci rádió vezetője; Walther Funk gazdasági miniszter; Hermann Göring, a Luftwaffe parancsnoka, Hitler közvetlen bizalmasa; Rudolf Hess, a Harmadik Birodalom második embere, aki 1941-ben rejtélyes körülmények között Angliába repült; Alfred Jodl, a Wehrmacht vezérkari főnöke; Ernst Kaltenbrunner, az SS egyik vezetője; Konstantin von Neurath báró, külügyminiszter; Franz von Papen alkancellár; Erich Raeder, a haditengerészet parancsnoka; Joachim von Ribbentrop külügyminiszter; Alfred Rosenberg, a náci rendszer főideológusa; Fritz Sauckel, a kényszermunkások Németországba deportálójá; Hjalmar Schacht gazdasági miniszter; Baldur von Schirach, a Hitlerjugend vezetője; Arthur Seyss-Inquart, Lengyelország helytartója; Albert Speer főépítész, a hadiipar irányítója; Julius Streicher, a zsidóellenes propaganda irányítója. A vádlottak mindvégig tagadtak, arra hivatkoztak, hogy nem emlékeznek, minden felelősséget egymásra és főleg a már halott Hitlerre próbáltak hárítani.

Az ítéletet 218 tárgyalási nap után, 1946. október 1-jén hirdették ki. Tizenkét vádlott halálbüntetést, három (Hess, Funk és Raeder) életfogytiglani, négy (Speer, von Schirach, von Neurath és Dönitz) 10–20 év börtönbüntetést kapott, három (Fritzsche, Schacht és von Papen) felmentettek. A halálra ítélték közül tízet akasztottak fel 1946. október 16-án a nürnbergi fegyházban (von Ribbentrop, Keitel, Jodl, Frick, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frank, Sauckel, Seyss-Inquart, Streicher), Bormann távollétében ítélték el, Göring előző este cellájában lett öngyilkos. A törvényszék felmentette a német kormányt, a náci párt paramilitáris szervezetét (SA) és a hadsereg főparancsnokságát (utóbbit nem minősítették jogi szervezetnek), de bűnös szervezetnek mondta ki a politikai rendőrséget (Gestapo), a titkosszolgálatot (SD), a náci párt vezető testületét és katonai szervezetét (SS). Ezek tagjait a londoni egyezmény aláírói úgy állították bíróság elé, hogy a vádlottak kellett ártatlanságát igazolni.

A történelem során először a nürnbergi perben vonták büntetőjogi felelősségre támadó háború indításáért egy legyőzött ország vezetőit. Az ENSZ 1946 végén jóváhagyta és nemzetközi szintre emelte a nürnbergi eljárás elveit. Az ENSZ 1950-ben kimondta a hét „nürnbergi elvet”, így a személyes felelősség elvét is, eszerint a bűnösök nem hivatkozhatnak az államra. 1946 és 1949 között Nürnbergben további tizenkét pert tartottak, amelyekben 199 vádlott közül 36-ot ítélték halálra.

Forrás: MTI

VARSÁNYI (WEISZ) IMRE EMLÉKTÁBLA AVATÁSA

2016. NOVEMBER 27., 10:00
ÚJPESTI ZSINAGÓGA

Tisztelettel meghívjuk Varsányi Imre emléktáblájának avatására, melyet az Újpesti Zsinagóga kertjében tartunk. Az avatást követően, az újpesti templomkörzet kultúrterében egy Imre bácsiról készült kisfilmet vetítünk, majd kötetlen beszélgetéssel emlékezzünk!

Várjuk szeretettel!

Az Élet Menete Alapítvány – Újpesti Zsidó Hitközség

Cím: 1042 Budapest, Berzeviczy G. u. 8.

Időpont: 2016. November 27. 10.00 óra

Fotó: Lebowitz G.

Ábrahám vendégsége

A Rabbistület elnöke, Radnóti Zoltán rabbi volt az egyik főszervezője az „Ábrahám vendégsége” programnak, amely bemutatta az irgalmasság erejét és fontosságát a zsidó, a keresztény és a muszlim vallásban.

A Deák Téri Evangélikus Egyházközségben a három nagy monoteista vallás képviselői az irgalmasságról tanácskoztak az assisi vallásközi béketalálkozó szellemében. A résztvevők előzőleg fiatal zsidó, keresztény és muszlim önkéntesekkel ünnepi előrendben láttak vendégül rászorulókat.

A Keresztény-Zsidó Tanács és a Szent Egyed közösség által szervezett találkozó megmutatta, mit jelent az irgalmasság a három nagy monoteista vallásban. Történelmi pillanatok is nevezhetjük az eseményt, hiszen a tavaly novemberi közös imaalkalom óta most először rendeztek konferenciát a három nagy egyistenhívó vallás magyar képviselőinek részvételével, és egyedülálló módon az irgalmasság közös gyakorlására is sor került.

Ábrahám hite és vendégszerete közös örökségünk. Mivel hitt, nagy-lelkű volt és megvendégelte az idegeneket, akik angyaloknak, azaz Isten küldötteinek bizonyultak: megvendökltek neki, hogy előrehaladott kora ellenére fia születik. Az Ábrahám vendégségének nevezett vendéglátás a Deák téri evangélikus lelkeszség dísztermében olyan volt, mint az irgalmasság ikonja: a vallások, felekezetek testvérként, szeretetben láttak vendégül szegény testvéreiket. Fontosnak tartották, hogy az étel köser legyen, hogy mind a zsidók, mind a muszlimok részt tudjanak venni a közös ebéden. A köser

Radnóti Zoltán

catering a Mazsihisz Szeretetszolgálat szervezte meg.

Radnóti Zoltán rabbi, a Keresztény-Zsidó Tanács társelnöke a zsidó vallás alapjaként említette, hogy az ember jótékony, célja a világ megjavítása. Hillél talmudi mestert idézte, aki a Krisztus előtti első században így fogalmazott: Ami számmodra gyűlöletes, ne tedd másnak. Johanán ben Zakáj rabbi a jó szívet nevezte meg az útnak, amelyen az embernek jámia kell. Ez minden más erényt is magában foglal. Ha azonban nincs meg, rés támad az egyéniségben – fogalmazott Radnóti Zoltán. A zsidó hagyomány szerint a világ három oszlopon áll: a Tóra, Isten szolgálata és a jótékonyosság oszlopain. A rabbik parancsolatai között szerepel többek között, hogy ágynál, asztalnál vendégül kell látni a rászorulókat, meg kell látogatni a betegeket, vizsgálni a gyászókat, segíelyezni az árva, szegény lányokat, s vissza kell juttatni tulajdonosukhoz a

talált tárgyakat. Az adakozás a világban meglévő igazságtalanság helyreállítása.

Radnóti Zoltán így nyilatkozott az ebédéről: „Fantasztikus, ilyenem még soha nem voltam, megdöbbentő... A katolikus, református, evangélikus, zsidó, muszlim közösség együtt dolgozott egy olyan célért, amelytől jobb lesz a világ. A rászorulókat néhány órára embernek érezhették magukat, az otthontalanoknak volt egy kis otthonuk.” Elmondta, hogy igyekeznek ezzel a lelkesedéssel eltelve minél több olyan dolgot tenni, amely által az emberek megérezhetik az isteni közelséget.

Az ebéd után konferencián vettek részt a vallási vezetők, majd az esemény zárásaként közös ételosztásra is sor került a Deák téren élő szegény emberek között.

(A Magyar Kurír írása alapján / szöveg: Thullner Zsuzsanna, fotó: Merényi Zita)

Luxemburg

Henry nagyherceg és Xavier Bettel miniszterelnök jelenlétében a luxemburgi főpályaudvaron megemlékeztek a deportálások kezdetének 75. évfordulójáról. Az első transzportban a náci 323 zsidót hurcoltak el a végső megoldás átmeneti állomására, a lodzi gettóba. A deportálás hét hullámban, 1941 októberé és 1943 júniusa között zajlott. A mártírokra emlékezve a résztvevők a nagyherceggel az élen 323 tászkát raktak szimbolikus halomba a pályaudvar bejáratánál.

Az országban élő mintegy 3500 zsidóból mindössze 36 élte túl a holokausztot. Xavier Bettel kormányfő bejelentette, hogy 2018-ban holokauszt-emlékművet fognak avatni a fővárosban.

Az ünnepségen felolvasták az összes luxemburgi áldozat nevét. Claude Max, a zsidó közösség elnöke kijelentette, beszélni kell a múlt-ról, hogy hasonló tragédiák a jövőben ne történhessenek meg.

Az országban jelenleg mintegy 1200 zsidó él.

Románia

Alexandru Florian, a Holokauszt-kutatás Országos Intézetének igazgatója közölte, hogy várhatóan 2018-ban megnyílik a zsidók és a romák tragédiáját bemutató állami múzeum Bukarestben. Az intézmény egyik fontos feladata, hogy „ismertesse a zsidók szerepét a modern Románia megtemetésében”.

A múlt század harmincas éveiben mintegy 800.000 hittestvérünk élt az országban, akik a Szovjetunió és Lengyelország után Európa harma-

dik legnagyobb közösségét alkották. A náciakkal szövetséges Ion Antonescu tábornok diktatúrája idején, 1941–44 között a román közigazgatás alá került Transznisztriában mintegy 380.000 román és ukrán zsidó halt bele a helyi lakosság kegyetlenségébe, az éhínségbe és a járványokba. A magyar hatóságok Észak-Erdélyből 120.000 zsidót deportáltak 1944-ben, akiknek túlnyomó többsége Auschwitzban pusztult el.

A román kormányzat hosszú ideig visszautasította az ország holokausztban viselt felelősségét. Változást hozott, hogy a máramarosszigeti születésű, Nobel-békedíjas Elie Wiesel kezdeményezésére 2003-ban a múltat feltáró szakértői bizottság kezdte meg működését.

Szerbia

A belgrádi zsidó közösség nyilatkozata szerint minden lehetséges törvényes eszközt igénybe vesznek, hogy a német megszállás alatt működő bábkormány vezetőjének, Milan Nedicnek tervezett rehabilitációját megakadályozzák. A jugoszláv hatóságok a második világháború után Nedicet háborús bűnösnek nyilvánították, ő azonban a vizsgálói fogságban öngyilkos lett. Haris Dajc, a közösség egyik vezetője hangsúlyozta, hogy tanúkkal tudják bizonyítani Nedic aktív részvételét a holokausztban. Kijelentette, hogy „a rehabilitáció a vitathatatlan történelmi tények tagadását, a soá áldozatainak és túlélőinek a meggyalázását jelentené”.

A megszállt Jugoszláviában élő zsidókat a náci nem deportálták, hanem a helyszínen gyilkolták meg. Az SS vezetői 1942 augusztusában bejelentették, hogy Szerbia az első zsidótlanított ország Európában. 1941-ben Jugoszláviában 82.500 zsidó élt, akik közül csak 14.000 szerbiai maradt életben. 16.000 szerbiai zsidó közül 14.500-an pusztultak el. A magyar hatóságok által 1944-ben Bácskából deportált zsidók közül 14 ezren lettek a végső megoldás áldozatai.

Mexikó

Ismeretlen személyek behatoltak a mexikóvárosi Agudas Achim zsinagógába, ahol súlyos károkat okoztak. A vandálok összetörték az ablakokat, megrongálták a padokat, és a falakra piros festékkel gyalázkodó feliratokat írtak. Mindez akkor történt, amikor a közösség vezetői kampányt folytattak, hogy az ország az UNESCO közgyűlésén ne támogassa az arab államok által betervezett, a jeruzsálemi szent helyekre vonatkozó, Izrael-ellenes határozati javaslatot. Mexikó először igennel szavazott, amit utólag tartózkodásra módosítottak.

Az országban mintegy 50.000 hittestvérünk él, akik Argentína és Brazília után Dél-Amerika harmadik legnagyobb zsidó közösségét alkotják.

Németország

A berlini ortodox zsinagógában a közelmúltban új tóratekereset avattak. Az ünnepségre, amelyen 150 hívő vett részt, tíz menekült szíriai gyereket és családtagjaikat is meghívták. Jehuda Teichtal rabbi a vendégeket üdvözölve kijelentette: Megtiszteltetés számunkra, hogy velünk ünnepeltek. A Tóra arra tanít, hogy szeressük az embereket, és fogjuk meg azoknak a kezét, akiknek szükségük van rá.

Az esemény a tolerancia, a szeretet, a szabadság és a béke jegyében rendezett jó hangulatú utcai felvonulással zárult.

Kovács

120 látogatóban a 120-nál

A Hunyadi téri közösség előljárói és néhány tagja meglátogatta a komáromi kilét, a Menházat, amely – hasonlóan zsinagógájához – szintén 120. születésnapját ünnepele.

„Ajándékba” a Beyn Hayamim zenekart vittük, akik fergeteges hangulatú koncerttel emelték a nap fényét.

A máris alaposan megújult Menházba Szlovákia számos településéről érkeztek vendégek, akiket a házgazdák, a Paszternák házaspár „idegenvezetett”, majd a hagyományos áldás mellett helyükre kerültek az új mezüzek is.

A Wallenstein Zoltán Teremben elhangzott Paszternák Tamás ünnepi beszéde, amelyet megosztok a lap olvasóival:

„Jelentős jubileumhoz érkezett a komáromi zsidóság utolsó, szimbolikus épülete, az 1896. október 11-én átadott Menház. A millennium évében, a helyi zsidó közösség virágkorában adták át Komárom központjában az épületet. A zsidó hagyományban sokszor mondjuk, hogy Bis 120!, egymásnak azt kívánjuk, hogy 120 évig éljünk. A Menház megélte ezt a kort. Az egykori Hajnal (ma Stúr) és Eötvös utca sarkán álló épület végig látta a 20. század eseményeit.

A jeles jubileumra készülő kiadvány és kiállítás hamarosan végigvezeti az érdeklődőt az építető Fried család történetétől a ház „életének” főbb álmásáin, az első világháborútól a monarchia felbomlásán át az 1. Csehszlovák Köztársaságig. A békés éveket felváltó zsidótörvényeken át a gettóig, majd a komáromi zsidóság deportálásáig. A visszatérők fogadásától a kommunizmus éveig. Majd a rendszerváltástól a mai teljes megújulásig.

A közelmúltig folyamatosan voltak lakói is a háznak, zsidók és nem zsidók mindennapi életének volt helyszíne a saroképület. A jubileumra összegyűjtött képeken rájuk is emlékezünk. A lakókat a hetvenes évektől raktárok, majd boltok váltották, mára pedig a közösségi terek foglalják el az épület jelentős részét. Az itt dolgozók is formálták a ház mindennapjait.

Páratlan érték a belvárosban található nagy udvar, amely nemrég újult meg, és évente több rendezvénynek ad otthont a koncertektől a beszélgetéseken át a ros hásánái táslich szertartásig és a szukkoti sátorig. A Menház a komáromi kile utolsó, eredeti formájában megmaradt, ma is használt épülete. Sokan és sokszor gondolták, hogy a város zsidóságáról már csak múlt időben lehet beszélni. Szerencsére a 120. évfordulón a ház ma is egy élő közösség otthona, amely itt tartja vallási, kulturális és oktatási rendezvényeit.

Mit kívánhatnánk a születésnapon? Csak azt, hogy ez még legalább 120 évig így legyen! Tavasztól megújult a mögöttünk levő négy helyiség, az elhanyagolt, romos részekből szép közösségi terek alakultak. Ezúton szeretném megköszönni a teljes építkezés koordinációját Kollár Zoltánnak és Pasternák Antalnak. A költözés során Haas Judit, Weissová Alica, Paszternák Zsuzsanna és Novák Tamás önkéntes munkája biztosította a terek megújulását. Oroszlánrészt vállalt a munkából Piczek Ferenc, aki mindemellett kialakította az új informatikai hálózatot. Köszönjük a tervezőnek, Mestaneck Róbertnek és a Vida Gyula által vezetett kivitelezői csapatnak odaadó munkájukat. Az építkezést a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége és az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatta.

A munkák hamarosan a folyosó felújításával folytatódnak.”

A minden igényt kielégítő köser ebéd bőséges és nagyon finom volt. Következett a várva várt koncert, melyre az érdeklődők megtöltötték a zsinagógát. A zenészek (Fekete Tamás gitár, Schafarek József dob, Lajos Péter billentyű, Szendőfi Balázs basszusgitár, vendégként Szakács Hajnalka, a debreceni színház művésznője, Fináli Gábor ének, Kovács Miron cselló, Kuhár Eszter és Szabó László hegedű) repertoárjuk legszebb számaival léptek

fel, mint például: Jigdal, Yevarech, Hanesama, Eset chail, Noldati. Gyakori vastaps, állva ünneplés, ráadások jellemezték a hangulatot, az osztatlan sikert.

A koncertet követően a sátorban Fináli Gábor rabbi helyettes egyebek mellett szólt arról is, hogy a szukkot a leguniverzálisabb ünnepünk, a harmadik zarándokünnep, ahol az egységről beszélhetünk, a közösség, az emberiség egészéről. Anno ilyenkor a 70 népért hoztunk áldozatot a Szentélyben.

Mint mondta: amikor a magtárak tele, hasunk tele, nem dőzsölünk bent, hanem kimegyünk egy rozoga „kalyibába” és ott örvendünk.

Fináli Gábor hosszasán elemelte a Kohelet könyvét, amely minden látszat ellenére az életörömről és a perc örömről beszél. Egy egyszerű életéről, amelynek örül az ember, és nem a holnaptól vagy a jövő héttől, a mindenkori „következőtől” várja a vigaszt. Hátha nem lesz következő.

Ezen szép és tartalommal, élményekkel teli vasárnap délután mindannyian úgy utaztunk haza, hogy többek lettünk valamivel, valami olyasmivel, mint elkötelezettség, igény, micvák, fantasztikus vendégfogadás.

Köszönjük, és kívánunk további 120 évet a Menháznak és mindazoknak, akik sokat tesznek érte.

gáljuli

Fináli Gábor

IZRAELI SZÍNES

PET-palackok alkonya

Az évente felhalmozódó műanyag hulladék komoly környezeti problémát jelent, izraeli kutatóknak azonban most sikerült a műanyagokat hatékonyan lebontani képes baktériumot előállítaniuk. A jövőben talán már otthon is lehetőségünk lesz a saját műanyag szemetünk eltüntetésére.

Több mint 300 millió tonna műanyagot termelünk évente, ami a Föld egyik legsúlyosabb környezeti fenyegetését jelenti. Egy izraeli kutatócsoport azonban úgy gondolja, hogy megtalálta a megoldást erre a problémára, meg hozza egy műanyagot lebontani képes baktérium formájában. A Ben Gurion Egyetem diákjaiból álló csoport hónapokig dolgozott a lassan mindent beborító műanyag hulladék felszámolásán, az eredményeiket pedig egy rangos versenyen mutatják be az amerikai MIT-n.

Az izraeli csapat géntechnológiai eljárását Plasticure-nak nevezték el, és főként a legelterjedtebb, polietilén-tereftalát (PET) nevű műanyagokra lehet megoldás. A műanyagok életünk szerves (vagyis szervetlen) részét képezik, a felhasznált műanyagoknak viszont csak a 14 százaléka újrahasznosított, a többi pedig a környezetet szennyezi. Léteznek ugyan különféle eljárások a műanyag hulladék felhasználására, ezek azonban költségesek, és egy részük, mint például az eróművekben való elégetésük, szintén környezetszennyező.

Műanyagokat evő baktériumokkal már egy ideje kísérleteznek ugyan, de eddig még nem sikerült hatékony megoldást kifejleszteni. Az izraeli kutatók célja a műanyag-molekulákat teljes egészében lebontani, a folyamat során keletkezett energiát pedig elektromos áram előállítására felhasználni. A kísérletek során arra törekedtek, hogy olyan baktériumot kreáljanak, amely hatékonyan tudja elvégezni a műanyagok teljes lebontását. Ezt végül két baktérium, az E. coli és a Pseudomonas putida kombinálásával sikerült elérni.

A kutatócsoport abban reménykedik, hogy az általuk kifejlesztett baktériumot majd olyan létesítményekben fogják felhasználni, amelyekben nagy mennyiségű műanyag hulladékot bontanak le. A művelet során felszabaduló energiából előállított elektromos áram egy részét pedig a bontási folyamat elvégzésére használnák fel. Sőt, remélhetőleg a nem túl távoli jövőben akár kisebb, házi felhasználásra alkalmas szettek is készülhetnek, hogy mindenki a saját otthonában bonthassa le a műanyag szemetét.

aKibic.hu

Hatvanévesen szült egy asszony

Tavaly pedig egy 65 éves chászid nő lett édesanya. Izraelben egyre gyakrabban szülnék a nők 45 év fölött, itt a legelterjedtebb a lombikbébi-kezelés az egész világon. Izrael 68 éve alatt a lakosság szám megfizszereződött.

Nemrégiben egy 60 éves asszony lett a legidősebb édesanya, aki valaha gyermeket szült a Kaplan Egészségügyi Központban, Rehovotban. A szülés során ugyan komplikációk léptek fel, de a hölgy és császármetszéssel megszületett kislánya már egészségesen hazatérhettek a kórházból.

Az esemény, amelyet lombikbébi-kezelés tett lehetővé, az egész izraeli és világsajtót bejárta, pedig tavaly egy 65 éves chászid nő is megszületett már első gyermekét: előtte évtizedeken át próbálkozott hiába, hogy teherbe essen. A chászid újságok csodának minősítették az esetet. Fél évvel ezt megelőzően egy 56 éves asszonynak született meg az első gyereke.

A 45 évesnél idősebb korban gyermeket vállaló nők száma emelkedik Izraelben, főként azért, mert az állam, már megalakulása óta, erőteljesen támogatja, hogy minél több gyermek szülessen az országban, ezért tesz meg mindent az idős kori

szülést is lehetővé tévő orvosi technikák elterjesztéséért, hozzáférhetővé tételéért.

Ezt a politikát jórészt kétségkívül a demográfiai versenyfutás magyarázza az ország lakosságának 20%-át kitevő izraeli arab népességgel, noha a mesterséges megtermékenyítés természetesen az arab állampolgárok számára is elérhető: a lombikbébi-kezelésre 45 éves korig terjed ki az egészségbiztosítás, és két gyermekig teljesen ingyenes. Az így teherbe esettek száma Izraelben a legmagasabb a földön.

A demográfiai verseny mellett „a zsidó családi értékek” is közrejátszanak a *Forward* cikke szerint abban, hogy ez a helyzet, és természetesen az is, hogy mint minden nyugati társadalomban, Izraelben is egyre inkább kitoldódik sokaknál a gyerekválalás ideje.

A 45 éves kor utáni terhesség kétségkívül fokozottan kockázatos, de a lapnak nyilatkozó, orvosi etikával foglalkozó *Avraham Steinberg* úgy gondolja, hogy a betiltása fel sem merülhet: aki belevágná, annak tisztában kell lennie a kockázatokkal, ezt tudva joga van eldönteni, vállalja-e ezeket.

A cionista projekthez eredendően hozzátartozik a gyerekválalás bátorítása: az állam „alapítója”, David Ben Gurion személyesen ajánlott fel a *Forward* szerint pénzüjtalmat azoknak az anyáknak, akik 10 gyereket nevelnek. Izrael lakossága (természetesen messze nem csak e miatt a politika miatt) az alapítás óta 10-szeresére nőtt, jelenleg 8 és fél millióan vannak, és némelyek szerint mostanra már a terület túlnépesedésének kockázata is fennáll, ami veszélyeztetné az életminőséget és a környezetet.

Ma már ugyanakkor az „országimázshoz” is hozzátartoznak az erőfeszítések, amelyek reményt próbálnak adni idősödő nőknek is, hogy édesanyává lehetnek.

Avraham Steinberg arra is emlékezett a cikkben, hogy a kései szülés hagyománya jóval régebbi a zsidó történelemben a cionizmusnál: Sára ósanyának a Biblia szerint 90 éves is elmúlt, amikor megszületett Izsákot, és mégis minden rendben volt. Ha ez a kései szülés elmarad, most mi, zsidók, nem lennénk itt egyáltalán.

A Szentélyre bukkantak Izraelben?

Izraeli régészek a Heródes-kori jeruzsálemi zsidó Szentély színes kőpadlózatának darabjaira bukkantak a Templomhegyről mintegy tizenöt éve kidobott építési törmelékben – értesült a *Jediót Ahronót* című újság honlapja, a *ynet*.

Gavriel Barkai, a törmelék tudományos vizsgálatát vezető régész a lapnak elmondta, hogy első alkalommal kerültek elő építészeti elemek az i. e. 37 és i. sz. 4 között felépített, a rómaiak által 70-ben lerombolt jeruzsálemi zsidó Szentélyből. A szakemberek többéves erőfeszítés után összeállítottak hét olyan panelt, mint amilyen kétezer éve a padlózatot alkotta. A színes kövekből kirakott geometrikus mintázat a Szentély udvarán az egykori utakat, átjárókat díszíthette, és a tudósok szerint sokkal előkelőbbnek és drágábbnak számított a mozaikpadlónál.

Josephus Flavius a Zsidó háború című történeti munkájában leírta, hogy a Szentély padlóját sokszínű kövekből kirakott mintázat borította, és a Talmudban is szerepelnek az egykori színpompás kövek a legfontosabb zsidó szent helyen. Az egykori padlózat különleges alkotóelemeit abban a törmelékben találták meg, amelyet a Vakf, a jeruzsálemi Templomhegyen a muzulmán szent helyeket, köztük az al-Aksza mecsetet 1187 óta gondozó muszlim felügyelet egy templomhegyi illegális építkezés után 1999-ben kidobott.

Az archeológusok alapítványok és önkéntesek segítségével 2004 óta folyamatosan dolgoznak a régészeti maradványokban gazdag, több tonnányi földtömeg átvizsgálásán és átszítálásán. Eddig mintegy 100 darab olyan kétezer éves kődarabkát találtak, amely egykor a padlót fedhette. Ezt a technikát Heródes kora előtt nem ismerték ezen a vidéken, ami növeli annak valószínűségét, hogy a Heródes emelte Szentélyből származnak. A színes köveket a 17. „David városa” régészeti konferencián mutatták be a nagyközönségnek Jeruzsálemben.

atv.hu/MTI

Számítógéppel képeznek a katonákat

A sajátos kiképzési módszerrel azt szeretnék elérni, hogy így csökkentsék a későbbi harctéri traumák esélyét – írja az MTI.

A tel-avivi egyetem kutatása szerint 70 százalékkal csökkent a poszt-traumás stressz szindróma (PTSD) nevű pszichés zavar előfordulásának esélye azoknál a katonáknál, akik előzőleg részt vettek egy egyszerű számítógépes kiképzésben.

Mindössze tíz percig tart az adott számítógépes program futtatása, és egy hónapon belül négy alkalommal kell elvégezni. A katonáknak a program során egy egyszerű technikai feladatot kell megoldaniuk: meg kell nyomniauk a billentyűzetet a megfelelő gombot minden alkalommal, amikor egy bizonyos jel megjelenik a képernyőn.

A rutinszerű feladat elvégzése közben viszont agyuk egy másik részével foglalkozik, mert közben a katonáknak semleges vagy negatív képeket: mérges arcot, sebesülteket kell nézniük a monitoron.

A 2012-ben kezdődött kutatás során 800, harcoló alakulathoz került izraeli katona vett részt a számítógépes program használatában, és ők két évvel később a Gázai övezet uraló radikális Hamász szervezet elleni hadműveletben ötven napig együtt harcoltak olyanokkal, akik korábban nem gyakorlatoztak a számítógéppel.

Négy hónappal a fegyverszünet után megvizsgálták, hogy mennyien szenvedtek a katonák közül a PTSD-től. A számítógépes kiképzésben korábban nem részesült katonák 7,8 százaléka, míg a stresszhatásokra a programmal felkészített katonáknak csak 2,6 százaléka szembesült a jelenséggel.

A tel-avivi egyetem kutatóinak a Psychological Medicine című szaklapban megjelentetett eredményei szerint az efféle kiképzés megváltoztatja a harctéri traumatikus élmények feldolgozásának módját az agyban, és ezzel jelentősen csökkenti a PTSD megjelenésének valószínűségét.

„Minden egészséges ember folyamatosan figyeli a környezetében rá leselkedő veszélyeket. Amikor például az utcán megyünk, a figyelmisségünk egy részét mindig az ilyeneknek szenteljük, fenyegető arcoknak, hirtelen mozdulatoknak, gyorsan felénk közeledő autókhoz” – magyarázza a jelenségről a Háárecnek a kísérleteket vezető Jaír Bar-Hajim professzor. „De a PTSD-ben szenvedőknél ennek a belső »radarnak« az érzékenysége aránytalanul megnő a valóságos fenyegetésekhez képest” – hangsúlyozta.

A tudós magyarázata szerint az előzőleg a veszélyekre a programmal fel nem készített katonák számára féltelmezebbnek tűntek a katonai helyzet fenyegetései, és utólag ezért fejlődtek ki náluk nagyobb valószínűséggel a pszichológiai betegség tünetei.

A hadsereg azt tervezi, hogy a tudományos eredmények alapján kiterjeszti az egyetem tudósai és a katonaság egészségügyi osztaga által közösen kifejlesztett számítógépes gyakorlatot, hogy ezentúl az összes szarazföldi harcoló egység minden katonája részt vegyen benne katonai kiképzése vége felé.

Szintén tanulmányozza az eredmények hasznosítását a kutatást támogató amerikai hadsereg, amely ugyancsak a számítógépes felkészítés alkalmazását tervezi katonái számára.

Izraelben épül a világ legokosabb irodaháza

Az Intel Israel új fejlesztési központja egyesíti magában az innovációt, a technológiát és a zöld építészet elemeit. Az okos épület képes lesz megtanulni a munkavállalók szokásait, hogy milyen munkakörülményeket kedvelnek, vagy hogy milyen kávét isznak.

Az izraeli Intel új fejlesztési központja Petah Tikva városában fog felépülni, a 34 ezer négyzetméteres irodaház 2500 dolgozó befogadására lesz alkalmas, és IoT (Internet of Things) technológia segítségével fogja segíteni azok munkáját.

Az Intel Israel munkatársai jelenleg 13 különböző épületben vannak, és azaz, hogy most egy helyre kerülnek, sokkal jobban tudnak majd együtt dolgozni, ezáltal pedig Izrael legnagyobb high-tech cége is hatékonyabban fog működni. Legalábbis ezt várja az új központtól Maxine Fassberg, a cég vezérigazgatója.

Azok az alkalmazottak, akik úgy döntenek, hogy megadják bizonyos személyes információkat, lehetővé teszik az intelligens épület számára, hogy azok felhasználásával energiát és vizet spóroljon meg. Az okos épület ugyanis képes megtanulni a munkavállalók szokásait, például hogy milyen munkakörülményeket kedvelnek, vagy éppen milyen kávét isznak.

Az épületnek kilenc emelete lesz és külön föld alatti garázs autók és kerékpárok számára. Az irodaházban elektronikus laborok, étterem, konditerem, gyógyfürdő, fodrász, szépségszalon, kongresszusi és oktatóközpont is helyet kap. A zöld épület környezetbarát jellegére és energiahatékonyságára a legmagasabb, platina szintű LEED besorolás nyújt majd garanciát.

aKibic.hu/(ISRAEL21c)

Megemlékezés az 56-os forradalom és szabadságharcról

A Wesselényi utcai Wallenberg Emlékparkban mint minden évben, az 1956-os események 60. évfordulóján is megemlékeztek a zsidó áldozatokról.

Répás Péter, a Mazsihisz közéleti irodájának vezetője üdvözölte a megjelenteket, köztük a BZSH-Mazsihisz vezető tisztségviselőit, valamint Kárpáti Katalin főigazgató-helyettest (Jogi és Humánpolitikai Igazgatóság) és az Amerikai Egyesült Államok nagykövethelyettesét, David Kostelancikot.

Elsőként Radnóti Zoltán rabbi emlékeztetett:

„Amikor készültem a mai beszédemre, átgondoltam, tulajdonképpen mit is tudok én 1956-ról. Rájöttem, hogy nem sokat, és ez nem csak az én hibám, mulasztásom.

Elsősorban azért, mert volt egy időszak, amikor tanulnunk kellett róla, a tankönyvekben szerepelt egy kifejezés, a hozzá tartozó indoklással együtt.

En ezt a kánont – mint minden tizenéves – kétségbe vontam. Aztán rájöttem arra, hogy 1956 az olyasféle, mint a zsidóság megélése a holokauszt után. Nicht vor dem Kind! Azaz ne a gyerek előtt! Inkább ne beszéljünk róla, mert sohasem lehet tudni. Mi maradt akkor meg?

Képek, fekete-fehér képek. Csendben elmondott történetek. A képeken lehetett látni mosolygót, a változást remélő fiatalokat, időseket, férfiakat, nőket, gyerekeket. De a képeken lehetett látni halottakat is. Halottakat itt is, ott is. Harckocsikat, fegyvereket, a kétségbeesést is. Majd később, már a rendszerváltoztatás után, megváltozott a helyzet. 1956 kapott egy újfajta értelmezést, amely már a hősiességet, a küzdeni akarást, a lelkesedést, a forradalom tisztaságát emelte ki.

Már nem voltam tizenéves, de ez a kánont sem tudtam mindennel együtt elfogadni, megérteni. Miért is? Elsősorban azért, mert a már említett fényképek bennem maradtak. Tudják, a halottak. Halottak itt is, ott is.

1956-ot jelenti a Tűzoltó utcai Angyal István, a Baross téri Nickelsburg László, akit »zsidó Lacinak« neveztek. Sztahanovista munkás, párttag és újtót volt, később az 1956 utáni megtorlás utolsó kivégzettje. Csapatában ott találjuk Ornstein Béláné Szepesi Mártát (»zsidó Márta«), Marián Istvánt (Weil Béla), a Műgyetem katonai parancsnokát. Például zsidó volt Renner Péter, a Corvin köziek egyik parancsnokhelyettese, Bán Róbert rádióműszerész meg a Széna téren a legendás Szabó bácsi segéd tisztje volt, őket is kivégezték. Velünk van az ikonikus Széles Erika Kornélia 16 éves diáklány, akit a sebesültek mentése közben ért a halálos golyó, és még sokan mások, de 1956-ot jelenti Friedmann

Lajos kereskedelmi utazó is, akit bőszi zsidóság közepette lincseltek meg a tömeg Miskolcon.

Tragikus, hogy a hatalom védelmezői között is voltak zsidó áldozatok. A Köztársaság téri párház előtt agyonlőtt Mező Imre (Méhrel Jakab) is szegény szabolcsi zsidó családból származott, és az ostromot a fentebbi Nickelsburg vezette. Itt több zsidót meglincseltek, így Asztalos Jánost, Kállai Évát és másokat.

1956-ot jelenti a gyűjtés az utcán, ahol az összegyűjtött pénzhez senki nem nyúl hozzá, de 1956-ot jelenti a házakra, falakra festett feliratok.

1956-ot jelenti a hősök, de 1956-ot jelenti azok is, akik – biztosan nem véletlenül – azt érezték, hogy megisméltélhet 1944 összes borzalma.

1956-ot jelenti azok a nagyszerű emberek, akik vállalták tetteik következményeit is, de 1956-ot jelenti a kitántorgók, köztük több tízezer zsidó ember is.

Az 1957-ben rövid időre engedélyezett izraeli kivándorlók mintegy 15 ezres számát. Nagy csapás volt ez a magyar zsidóságra, pl. a zsidó gimnázium növendékeinek többsége elhagyta az országot, sok rabbijelölt is élt a lehetőséggel.

Göncz Árpád egykori 1956-os elítélt, majd köztársasági elnök mondta, ahány ember, annyi 1956. Azt hiszem, mára megértettem ezt a gondolatot, s csak bízom abban, hogy előbb-utóbb ez az ország is megérti.

Megérti, hogy 1956 nemcsak ilyen, hanem olyan is. Nemcsak hősök voltak, hanem gazemberek. Nemcsak áldozatok, hanem gyilkosok is. Itt is, ott is.

Nekünk most az a dolgunk, hogy megemlékezzünk azokról a zsidó emberekről, akik részesei voltak 1956-nak. Bár nem szerepelnek a táblán, de ez azt is jelenti, hogy mindenki. Itt is, ott is. Mert az Örökkévaló előtt nincsen itt és ott.

Ezért jöttünk össze ma itt. És ott is.”

Radnóti Zoltán rabbi gondolatait Apró Józsefnek, a Magyar Szabadságharcos '56-os Hagyományörző Veteránok Világszövetsége Egyesület elnökének beszéde követte, aki az események során Kispeszt és a Corvin köz között tevékenykedett mintegy ötvenfős csoportjával. Előadásából idéznék: „A kezdetekkor arra gondoltam, hogy nemcsak a zsidókat, hanem a magyarokat is meg kell védeni, védőpontokat is kialakítottunk, így sokkal kevesebb lehetett az áldozat.

22 éves voltam, a gyerekek látták, hogy a vezetőjük, irányítójuk nem »előre« vezényszót ad ki, hanem az élre állt! Parancsot nem fogadtam volna el. Mindenki azt tette, amit a

lelkiismerete diktált, és összetartottunk. A forradalom leverése után üldözötté váltam, menekülnöm kellett. Szervezőként-vezetőként távollétemben 1957. március 11-én halálbüntetésre ítélték, ezt 1963-ban 12 év börtönre változtatták, melyet 1973-ban amnesztiával semmisítettek meg.”

Harmadik szónokként a Mazsihisz alelnöke, Kiss Henriett először Petri György költő 1956-ban írt versét olvasta fel, majd így folytatta: „1956. november 4-én a szovjet tankok megjelentek Magyarországon, és a forradalom érzése tovaiant.

1956. november 4-én reformerek, szocialisták, konzervatívok, kommunisták, antiszemita és demokraták egyszerre néztek farkasszemet az új rend őreivel, de ezt a rendet nem a szabadság szülte.

1956. november 4-e után elhallgattak a kérdések és vágyak, és egy hosszú csend következett, melyben mindenki megtanult félni, vagy elűnt egy névtelen sír mélyén.

És mindaz, ami 1956. október 23. és november 4. között történt, megszűnt nemzeti ügynek lenni. Mindaz, ami ekkor történt, személyes sorssá vált.

60 év telt el, és 60 éve nem tudunk olyan történetet alkotni az eseményekből, melyet kétségek nélkül mesélnénk a következő nemzedéknek. 60 éve nem tudunk úgy szólni, hogy szavaink ne szülnének hiányérzetet, ne teremtenek ellentmondásokat, vagy ne találnának meg egy embert, akinek emlékei új mintákat rajzolnak az emlékezés szövegében.

60 éve azt tanultuk meg: a maradás és az elmenetel is jelenthet életet. A halálorsolykor a szabaduláshoz vezet, az amnesztia pedig lassú halálnak nyit kaput. A nagykorúság ünnepe a kivégezhetőséget jelenti, a valóság pedig hamarabb kerül papírra, mintsem azt bárki egyáltalán megvallhatta volna. Semmi sem tűnik igaznak, és bármiért büntetés járhat. A magyar család pedig arról ismeri meg, hogy egyes családtagok csak ellenőrzött csomagok és képeslapok formájában jelennek meg a szülői házban.

Vajon hol tartunk most? Végére jutottunk kétségeinknek? Tömpulni tud cinizmusunk, amikor özikeszemű gépfegyveres kisgyerekek képei merednek ránk a plakátokon? Hát ilyen egy nép, aki azt mondta egyszer, hogy elég?

Kevés vagyok erre válaszolni. Tártható azzal, hogy '56 nem az én történetem. Használhatnám törékeny érvként pimasz fiatalágom. De nem tudom, mert itt ül Önök közt Apró József, aki behozta ebbe a kertbe e forradalom hőseire való emlékezés költelmét. Fülemben cseng Mécs Imre elve, aki a legfontosabbat tanította meg nekem: a szabadság 1956 után már nemcsak fegyverrel megvívható erény, nemcsak a tudással utat mutató fény, hanem az egyes emberben élő méltóság. Akkor szűnhetnek meg kétségeink, ha olyan társadalmat leszünk képesek építeni, melyben e méltóságot nem érheti sérelem.”

Ezt követően Radnóti Zoltán rabbi kérésére zsolttár, majd közös kádis hangzott el. A megemlékezést a korszorú és az emlékkövek elhelyezése zárta.

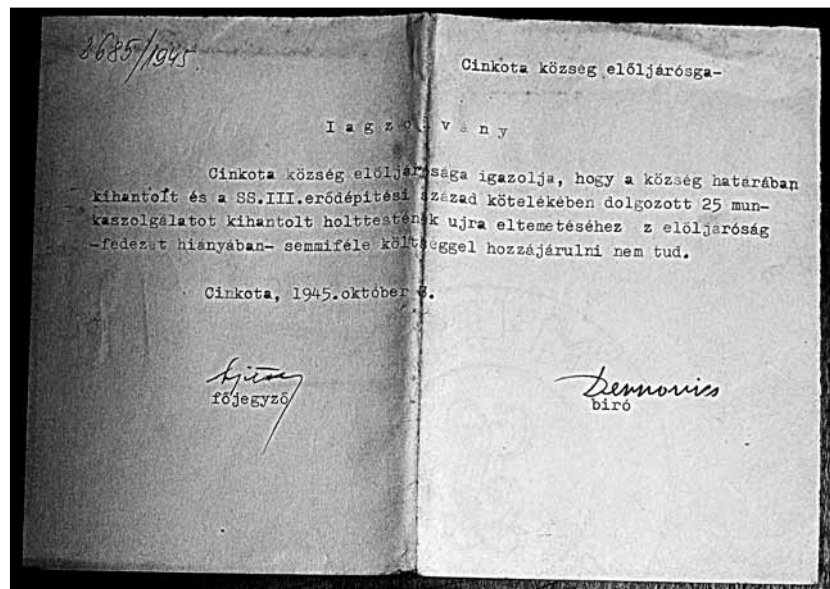
Gál J.

Tömegsír Cinkotán

Cinkota korabeli közigazgatási iratai között található 14 irat, amelyek a cinkotai határban kivégzett zsidó munkaszolgálatosok tömegsírjának megtalálásáról, exhumálásáról, és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről szólnak. A község előljárósága 1945. 08. 23-án Mátyásföld rendőrkapitányának bejelentette, hogy 1945. 08. 18-án Herskovics Sándor Práter utca 51. félemelet 8. sz. lakos benyújtott egy Budapesten felvett jegyzőkönyvet, melyben az állt, hogy 1944 decemberében Nagytarcsán az SS. III. erődépítési századába munkaszolgálatosokat osztottak be, akik közül a tehetősebbeket a németek Budapestről étel-ital beszerzésére is alkalmazták. Egy idő után, mikor már a számla olyan nagygyá vált, hogy mindez kezdett köztudomású lenni, a németek idejét látták annak, hogy megszabaduljanak a munkaszolgálatosoktól. Ezek egy részét leszerelték, egy részét kórházba utalták, egy részét útnak indították Budapest felé. De ezt megelőzően minden cél és ok nélkül egy nagyobb védőbunkert ásattak velük. A bejelentő egyén úgy értesült, hogy Cinkota határában, a 3-as kilométerkőnél lévő bunkerben lötték agyon a munkaszolgálatosokat, és ott is vannak eltemetve. Lévai Lajosné (VIII. ker. Tisza Kálmán tér 14. IV. 37.) és Vigh Pálné (Jósika utca 24. II. 11.) férjeiket keresetve kérték a tömegsír felbontását.

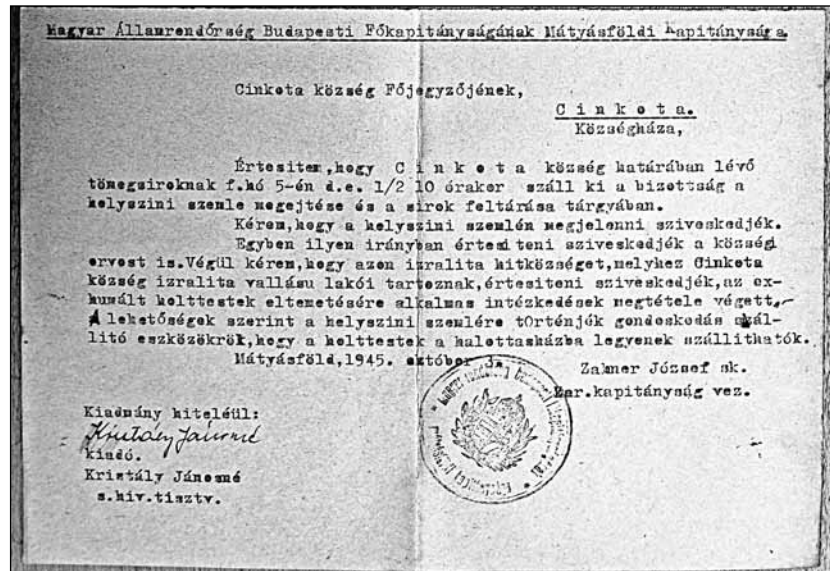
Ezt követte egy terjedelmes levelezés többek között Pest Vármegye főjegyzőjének részvételével. Végül is október 5-én és 6-án 80 cm mélységben megtaláltak 25 oszlásnak indult holtestet. Ugyanekkor szó van egy közeli másik sírhelyről is, amikor egy 80 fős csoportból „lőttek ki” két munkaszolgálatost, akiket Dernovics bíró személyesen temetett el szintén a 3-as kilométerkőnél. Ezen sír feltárásáról nem találtam információt.

A tömegsír feltárási jegyzőkönyve nem szerepel az iratok között, csupán az alábbi igazolás Nyitrai főjegyző és Dernovics bíró aláírásával eddig ismeretlen személy részére.

Az említett 14 iratban olvashatók olyan szövegrészletek, hogy „Fasiszták által legyilkolt hullák”, továbbá, hogy „Nem »rendes« háborús tömegsírrol van szó, hanem bűnügyről”.

1945. október 3-án közölte a mátyásföldi rendőrkapitány a főjegyzővel, hogy az exhumálást október 5-én fél 10-kor tartják meg. Kérte a főjegyzőt, hogy gondoskodjon a községi orvosnak és az illetékes izraelita egyházközség képviselőjének a megjelenéséről. A tömegsír feltárását a főjegyző a bíró jelenlétében 10 odahozott internálttal elvégeztette.

Az Új Élet 2015. november 15-i számában egy felhívásban említettem, hogy a Népszava 1945. október 6-i számában Vedres József tollából jelent meg tudósítás „Német SS-ek munkaszolgálatos áldozatainak tömegsírját hantolták ki Cinkotán” címmel. Ugyanakkor hivatkoztam egy 1945. októberi, 45 másodperces magyar filmhíradóra is, melyen a szerencsétlen áldozatok kihantolásáról és agnoszkálásáról tudósítottak.

Az agnoszkált halottak végső nyughelyéről eddig nem volt tudomásunk. A napokban Cinkota nagyközség anyakönyvei között kutatva fedeztem fel a keresett halotti bejegyzéseket. Az itt talált adatokat így foglaltam össze:

Tömegsír, Cinkota
Nagytarcsai út 3-as kilométerkövénel, kb. 1944. december 19-én agyonlőtt munkaszolgálatosok.

1945. október 5-én és 6-án lettek kihantolva, anyakönyvi bejegyzés: 1945. október 8-án és 9-én Ferenc József aláírással 25 db bejegyzés. Ezek közül az öt azonosított áldozat nyughelyét a Kozma utcai temetőben találtam meg: C parcella, 7. sor, 26., 27., 28., 29., 30-as sír.

1. Friedmann Gyula, 1891. 11. 13., VII. ker. Rózsa u. 35., fehérműszabó – koponyalövés
2. Szekeres József, 1894. 01. 31., VII. ker. Elemér u. 35., utazó – koponyát ért lövés
3. Lévai Lajos, 1891. 11. 09., VIII. Tisza Kálmán tér 14., nyugalmazott százados – toroklövés
4. Weisz Lipót, 1891. 06. 05., VI. ker. Király u. 66., kereskedő – jobb arc-félt ért lövés
5. Vig Pál, 1897. 08. 22., VII. ker. Jósika u. 24., ny. hadnagy, magán-tisztviselő – agykoponyalövés

Goldberger Tamás

MAGÁNNYOMOZÁS FELSŐFOKON!

***

KOBA
DETEKTÍVIRODA:

06-70-647-7766,

www.kobadetektiv.hu

APRÓ- HIRDETÉS

VEGYES

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Üzemorvosi, házi orvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITA-PHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogorróigázás minimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. l. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Tóthné Húvös Katalin fogtechnikusi mester. Fogorvosi, hídak készítése, javítása soron kívül. Fogszabályozó, fogfehérítő. Fogászati háttér biztosított. Szolid árak. Mozgáskorlátozottakhoz házhöz megyünk. Hétfői ügyelet. 1013 Bp., Krisztina krt. 51. fszt. 1. Déli pályaudvarhoz közel. 06-30-222-3016, 06-1-356-9372.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, könyvnyomtatás, névjegykészítés a Mammut I.-ben, (III. em. 312-es üzlet), a II. és VI., kerületben. Messinger Miklós, 06-20-934-9523, www.rcontact.hu

Kastélyok berendezéséhez vásároljunk festményeket, ezüstartárgyakat, ét-készletet, cukordobozt, tálcát stb., Kovács Margittól kerámiákat, herendi porcelánokat, régi álló-, fal-, asztali órákat, bútorokat, márványszobrokat stb. Teljes hagyatékért első vevőként a legmagasabb árat fizetem készpénzzel. Értékbecslés díjtalan. 06-20-280-0151.

Sar-El önkéntes programunk ősszel és télen is folytatódik, gyere velünk te is segíteni! Csoportok indulnak: december 11.-január 1., január 22.-február 12., február 12.-március 5. Információ: Deutsch János, +36-20-233-8454, janos.deutsch7@freemail.hu, vagy az Izraeli Kulturális Intézetben minden kedden, 16-17 óra között.

Lányom részére keresek egy kedves, türelmes hölgyet, aki logopédiai és fejlesztő ismeretekkel rendelkezik, és házhöz jön tanítani. Zuglóban, 06-30-990-1552.

Gyűjtő venne bélyeggyűjteményt, képeslapokat. 06-20-522-5690, este 06-1-322-8439.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja

1075 Budapest, Síp u. 12.

Telefon/fax: 322-2829

E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvasószerkesztő:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihisz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 4800 Ft

Külföldre 6800 Ft/év

USA és Izrael: 7500 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizethető a kiadónál.

Postacsek: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk

intézkése a 06-(1)-767-8262-es

számon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

mondai Kft., www.mondai.hu

Felelős vezető: Nagy László

ISSN 0133-1353

Újra látogatható a Salgótarjáni utcai temető

Újra látogatható a budapesti Salgótarjáni utcai zsidó temető – közölte a Nemzeti Örökség Intézete (Nöri) az MTI-vel. Radnainé Fogarasi Katalin, a temető vagyongazdálkodásának vezetője és Heisler András, a Mazsihisz elnöke májusban jelentette be, hogy ideiglenesen bezárják a temetőt, mert élet- és balesetveszélyes.

A Nöri közleménye szerint a lezárást követően a temetőben megtisztították a főbb útvonalakat, valamint megteremtették a további műszaki bejárások és felmérések feltételeit. A helyreállítási munkák első fázisa után a kijelölt útvonalakon ismét látogatható Magyarország egyik páratlan értékű, műemlékileg teljes egészében védett temetője – írták.

Wallenberg halott

Hivatalosan halottá nyilvánították a svéd hatóságok Raoul Wallenberg egykori svéd diplomatáját, aki a vézskorszakban magyar zsidók ezreit mentette meg a deportálástól – adta hírül az MTI. Wallenberg 1945. január 17-én tűnt el, szovjetunióbeli fogságának pontos története máig ismeretlen, egy 1957-es hivatalos moszkvai közlés szerint 1947. július 17-én halt meg a Ljubjanka börtönben.

Az 1912. augusztus 4-én született Wallenberg gazdag és befolyásos svéd család sarja volt. Rövid banki munka és a kötelező katonai szolgálat letöltése után az Egyesült Államokban szerzett építészdipломát, ekkor már beszélt az angol, a német és a francia nyelvet is. Diplomájának megszerzése után Dél-Afrikában és Palesztinában dolgozott kereskedelmi cégeknél, majd a Svédországban élő magyar zsidó kereskedő, Lauer Kálmán vezette Közép-európai Kereskedelmi Rt.-nél helyezkedett el. Wallenberg rövidesen a cég külföldi ügyekkel foglalkozó igazgatója és társtulajdonosa lett, üzleti útjai során Magyarországon is többször megfordult, kiterjedt társadalmi és politikai kapcsolatokra tett szert.

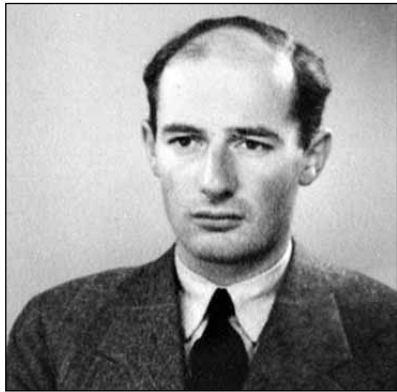
A németek 1944. március 19-én megszállták Magyarországot. Áprilisban országsszerte megkezdődött a zsidók gettóba tömörítése, majd május 15-én deportálásuk is. A fenyegetett zsidók megpróbáltak semleges országoktól útlevelet kérni, a svéd nagykövetség ideiglenes okmányokat bocsátott ki azok számára, akiknek rokonai vagy jelentős üzleti kapcsolatai voltak Svédországban. A háborús üldözöttek megmentésére létrehozott amerikai szervezet (WRB) a svédok erőfeszítéseit látva, a svédországi zsidóktól kért javaslatot az összehangolt magyarországi mentőtevékenység irányítójának személyére. Lauer ajánlására a feladattal Wallenberget bízták meg, tevékenységének pénzügyi háttérét a WRB és amerikai zsidó jótékonyági intézmények (Joint) biztosították.

A feladatot azonnal és önként vállaló Wallenberg 1944. július 9-én a svéd követség másodtitkáráként érkezett meg a német csapatok által megszállt Budapestre. Tárgyalt minisztériumokkal, újságírókkal, semleges államok diplomatáival, Stockholmba küldött rendszeres jelentéseiben leírta a zsidók helyzetét Budapesten és a munkaszolgálatos táborokban. Wallenberg svéd védőútlevelet készített, amely alkalmas volt arra, hogy a magyar és a német hatóságok előtt igazolja: a menlevél tulajdonosa a svéd követség védelme alatt áll. Jóllehet 1500 „Schutzpass” kibocsátására kapott engedélyt, sikerült ezt a számot 4500-ra emelnie, s a valóságban még ennél is jóval többet adták ki.

Halálozások

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy türelmessel viselt, hosszan tartó, súlyos betegség után Fried Lászlóné (Vica néni) életének 90. évében elhunyt. Gyászolják: gyerekei, Katalin, Péter, Erzsébet, Judit, valamint rokonai és barátai.

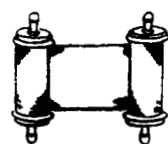

Az 1944. október 15-i sikertelen kiugrási kísérletet követő nyilas hatalomátvétel után Wallenberg még nagyobb erőfeszítéseket tett, így megnövelte a svéd zászló által védett házak számát, közvetlen segítségével végül több mint tízezer emberre terjedt ki. Tevékenységének közvetett hatása ennél sokkal jelentősebb volt, mert a svéd példát a többi semleges követség is követte. Wallenberg gyakran pusztá jelenlétével, határozott fellépésével is életet mentett. Olykor kocsjával és sofőrjével, Langfelder Vilmos gépészmérővel a gyalogosan a határ felé irányított, elcsigázott éhezőknek kísérelt meg élelmiszert, gyógyszert osztani, még a vagonokból is megkísérelte kiemelni, akit lehetett.

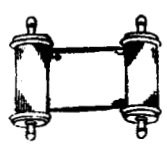
1945. január 18-án a szovjet csapatok felszabadították a budapesti gettót. Wallenberg egy nappal korábban, január 17-én indult Debrecenbe, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormányval és a szovjet főparancsnoksággal tárgyaljon, de soha nem érkezett meg. Munkatársai utoljára egy szovjet tiszt és két katona társaságában látták, elköszönésekor azt mondta: „Nem tudom, vendég vagyok-e vagy fogoly.”

További sorsa, halálának helye és időpontja tisztázatlan. Annyi bizonyos, hogy sofőrjével együtt letartóztatták, és a Szovjetunióba hurcolták. A szovjet kormány a svédek megkeresésére 1947-ben úgy nyilatkozott, hogy „Wallenberg nincs a Szovjetunió területén”, és feltételezhető, hogy a budapesti harcok során életét vesztette. Tíz évvel később, 1957-ben Andrej Gromiko szovjet külügyminiszter azt a hivatalos tájékoztatást adta, hogy Wallenberg 1947. július 17-én halt meg a moszkvai Ljubjanka börtönben, szívroham következtében. A szovjet hatóságok 2000-ben elismerték, hogy Wallenberg politikai okokból hurcolták el, és a KGB a börtönben agyonlövötte. Az orosz főügyészség később politikailag rehabilitálta őt. A történelmi kutatások ma sem tudnak megnyugtató választ adni a svéd diplomata halálának körülményeire, mert az erre vonatkozó iratok titkosítását Oroszországban még mindig nem oldották fel, így röppenhetnek fel utóbb mindig megcáfolt hírek arról, hogy Wallenberg még a nyolcvanas évek végén is életben lehetett.

Wallenberg az Egyesült Államok, Kanada és Izrael tiszteletbeli állampolgára, 2012-ben az amerikai törvényhozás a legmagasabb amerikai polgári kitüntetését, a Kongresszusi Aranyérmét szavazta meg számára. 2003-ban a Fővárosi Közgyűlés Budapest díszpolgárává avatta, tevékenységére több emlékmű és szobor emlékeztet.

IMADÓK

Templomok	Péntek	Szombat	Péntek	Szombat
	este	reggel	este	reggel
	Nov 18.	Nov 19.	Nov 25.	Nov 26.
Hősök	17.00	9.30	17.00	9.30
Frankel L. út 49.	17.30	10.00	17.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	17.30	9.30	17.30	9.30
Thököly út 83.	17.30	9.00	17.30	9.00
Hunyadi tér 3.	18.00	9.00	18.00	9.00
Bethlen tér 2.	17.30	9.30	17.30	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	16.00	8.00	15.50	8.00
Scheiber S. u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	16.00	8.00	15.50	8.00
Alma u. 2.	16.30	8.45	16.30	8.45
Kórház				
(Amerikai u. 53.)	15.30	7.30	15.30	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.30	18.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	17.00	9.00	17.00	9.00
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.00	9.30	18.00	9.30
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessseffy u. 23.	16.00	9.00	15.50	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	17.30		17.30	
Vidéken				
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	17.00		17.00	
Vác (Oberlander Endre tér 1.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		17.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	17.30	9.30	17.30	9.30
Debrecen (Pásti u. 4.)	15.50	8.00	15.40	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	15.50	8.00	15.40	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	17.00	8.00	17.00	8.00
Pécs (Füredi u. 1.)	17.30	8.30	17.30	8.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	17.00		17.00	
Szombathely	17.00		17.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	17.00		17.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	17.00		17.00	

NAPTÁR

November 18. péntek

November 19. szombat

November 25. péntek

November 26. szombat

December 1. csütörtök

Chesván 17.

Chesván 18.

Chesván 24.

Chesván 25.

Kiszlév 1.

Gyertyagyújtás: 3.46

Szombat kimenetele: 4.53

Gyertyagyújtás: 3.40

Szombat kimenetele: 4.48

(Újholdhirdetés)

Újhold

Béjn Hájámim és Barátai SEGÉLYKONCERT

a zuglói zsinagóga megsegítéséért

Időpont:

2016. december 1. 18 óra

Helyszín:

Bethlen téri zsinagóga
1078 Budapest, István utca 15.

Jegyár: 2.000 Ft

SZÍNHÁZ

Élete volt a sárm

Jávor

Az idei Spinoza Zsidó Fesztivál ismeretlen ismerőse Jávor Pál volt. Ismerős, mert a háború előtt, fénykorában filmek tucatjait forgatta. Ismeretlen, mert életrajza, a róla szóló művek, a színésztársak emlékezetében megőrzött anekdoták itt csak tükrösrepek. Színpadai sikereit a Színeslexikon őrzi, nem a filmszalag.

Gál Róbert nem először választja témául azokat, akik méltatlan üldözést szenvedtek. Jávor lehetett érdekes egyéniség, lehetett kuruckodó krakéler, de szívtipró azért lehetett, mert a civil életből hozott orgánumára, csinos külsejére remekül lehetett szerepet írni. Még az összefércelt forgatókönyvekbe is bele tudott cseppenteni néhány centi költészetet. De a receptekben leginkább kellett mellé egy komikus, például Kabos Gyula, egy cigányprímás és az asztalra némi bor, Jávor pedig mulat. A többi csak ráadás. Jávor népszerűsége azon alapult, hogy azonosulni tudott a súlyosabb vagy sekélyebb nőtákkal, és – ahogyan cigányzenészek fogalmaznak – el tudta mondani a dalt. Az elmondás ebben az esetben sokkal többet jelent a pontos intonációnál. A megszólaltatója érzi és éreztetni tudja a dalba csomagolt örömet, vágyakozást, fájdalmat, keserűséget.

Nem véletlenül részletezem a Jávor-receptet. Ugyanis Gál Róbert zenés játéka sem egyéb: életrajzi narrá-

ció, rövid jelenetek a Jávor-anekdotakincséből, majd a címszerepben *Masa Tamás* mulat. Udvarol, örül, szomorkodik, dalol. Bokázik. Minden partnertől *Masa Anita* játszik: főleg a filmekben látottakat, de ő a feleség, és ő Karádi Katalin is. *Masa Tamás* a hasonulásban nem marad külsődleges. A híres Jávor-bajusz mögül kidalolva hozza a színész kicsit nazális hangképzését is. *Masa Anita* telt, nagy erejű operai altját adja a nőkhöz – a sanzonokban néha kissé túllebegtetve amúgy gyönyörű hangját. Minden egyéb figurát – pincért, féltékenyét tett férjet, postást,

efféléket – *Szabó Endre* formál meg, az éppen csak szükséges eszközökkel.

Jávor az üldöztetés éveiben keményen kiállt kollégáiért, a szegregáló Színész Kamara ellen – ez ügyben azonban célszerűbb, ha az érdeklődő a Színészkönyvtár oldalhoz fordul. Ugyanis az előadásban a humanista Jávorról (főként terjedelmi okok miatt) csak a sopronkőhidai fogság alatt írt napló részletei tanúskodnak. Ettől kissé el is billen az összkép, de ha korábban is szó esett volna ilyesmiről, az óhatatlanul időt vesz el a zenés játék dalolásai elől.

A kísérletet *Masa* állandó zenésztársai szolgáltatják: *Neumark Zoltán* zongorázik és *Fehér Ernő* bőgőzik. Természetesen az előadásra csatlakozott hozzájuk egy kiváló prímás, *Johan János* (mindent játszó muzikus, aki „az asztalnál sem hal meg”). A szeptemberi Spinoza Fesztiválba csak egyetlen előadás fért bele, de lesz még több is. A közönség ovációval fogadta a 21. századi Jávor Pált. Nem csoda, a mai, műanyagból sokszorosított umca-umca darálástól igencsak távol áll ez a múlt századi mulatás, ez a szordínós duhajkodás. Nem számít, hogy a nóták alpakka színűek (és ízűek), mert az előadásuk hitelesebbé teheti őket.

Amíg van közönségük, és a nóták jól vannak elmondva, a Jávor-másolattal sikerrel járhatja az országot a *Masa*-társulat.

(Jávor: a fenegyerek, a színművész és az ember / Spinoza Ház)

Bedő J. István

Macskátlanították a szegedi zsinagóga kertjét

Macskamentessé vált a szegedi zsinagóga környéke. Összesen 85 macska és 10 kutya ivartalanításával befejeződött a Szegedi Cicamentők Állatvédő Egyesületének programja, amelyet egy svájci alapítványi támogatás elnyerése tett lehetővé.

Az egyesület a közleményében közölte, hogy számos kóbor macskakolónia vált ivartalanná, segített több szociálisan rászoruló macskatulajdonosnak, és sikerült a leghumánusabban felszámolni a zsinagógás cicakolóniát.

Az egyesület egymillió forint támogatást nyert a svájci Susy Utzinger Stiftung für Tierschutz (SUST) alapítványtól, a pénzt kizárólag ivartalanításra fordíthatta. Alig két hónap alatt három nagyszerű orvoscsapat segítségével – Kisállat Ambulancia, Tímár Állatorvosi Rendelő, Dr. Turcsányi Katalin és Dr. Deim Zoltán – sikeresen lezárta a programot. A zsinagógakert a város szégyenfoltja volt mint ismert macskakerakó és etetőhely. Az állatok befogását az időjárás és az ott lakók közül többen is nehezítették.

Bízunk benne, hogy a rekonstrukciós munkálatok befejeztével nem kezdődik újra a macskaetetés, és felelőtlen állattartók sem helyeznek ki megunt kedvencet vagy felesleges szaporulatot – áll a közleményben.

...és ideje van a nevetésnek

Egy nagyothalló skót elhatározza, hogy hallókészüléket vásárol. De mivel minden ilyen szerkezet nagyon drága, elhatározza, hogy inkább egy darab drótot dug a fülébe, a másik végét pedig a szivarzsebébe.

– Ez mire jó? – kérdezi az öccse.
– Arra, hogy jobban halljak!
– Na ne viccelj! Ettől nem fogsz jobban hallani!
– Már hogyne! Amint meglátják az embereket a drótot, rögtön hangosabban beszélnek hozzám!

***

A skót vendégségben van. A háziasszony kedvesen megkérdezi:

– Hány cukorral issza a teát?
– Otthon hárommal, vendégségben ötten – hangzik a válasz.
– Akkor érezze magát otthon nálunk!

***

A skótot születésnapjára két sorsjeggyel lepi meg a felesége. A skót teli torokból rárvall:

– Észnél vagy? Két sorsjegyet venni, amikor csak egy főnyeremény van?

SPÁNN GÁBOR

Malenolás (vagy) Malenkij malen

Az, hogy ez a jegyzetem egy rég szavatossága lejárt pesti zsidó viccel kezdődik, csupán annak köszönhető, hogy többször elmondtam magamnak a közhelyet: egy újszülött számára minden vicc új. Remélem – nomen est omen –, ez különösen vonatkozik az Új Életre, amit újszülöttek is olvasnak.

Kohn súlyos betegen fekszik a kórházban. Bemegy hozzá látogatóba a legjobb barátja, Grün, és azt mondja: két hírem van a számodra. Egy rossz meg egy jó. Melyiket mondjam előbb? Essünk túl rajta, mondó a rosszat. Kohn barátom, beszéltem az orvosoddal, és sajnós a bal lábad le kell vágni. Du mein Gott! Ha ez a rossz hír, mi lehet a jó? Hát az, hogy már van vevő a papucsodra!

Ez a tipikusan zsidó vicc egy tragikomikus és csupán a feketehumor kategóriájába gyömöszölhető internetes hír kapcsán jutott eszembe.

Az olvasható az egyik oldalon, hogy illetékes hatóságok vizsgálatot indítottak az oroszországi vlagyimiri kerület összes kórházában. A revízió oka egy betegpanasz: a súlyos bajuk végállomásaként végtagamputálásra ítélt betegek csak akkor mehetnek haza, ha magukkal viszik a csonkolt végtagot.

A feljelentett kórház azzal védekezik, hogy nekik nincs kapacitásuk sem hűtésre, sem elégetésre.

Az emberi nárcizmusnak tudom, hogy nincs határa. Hallottam olyat, hogy valaki lefizette a kórházból illetékes elvtársát azért, hogy a meghalt és felboncolt nagymamájából megkaphassa annak csípőprotézisét. Na ne gondoljanak üzletre, másodlagos felhasználásra, az illető elmondása szerint ezt emlékének vitte haza, és kifényezve áll a komódján. Hallgatói megdöbbenésére hozzátette, hogy valahányszor odanézi, fel tudja idézni a nagymama nézését és a járását, csípőjének a ringását...

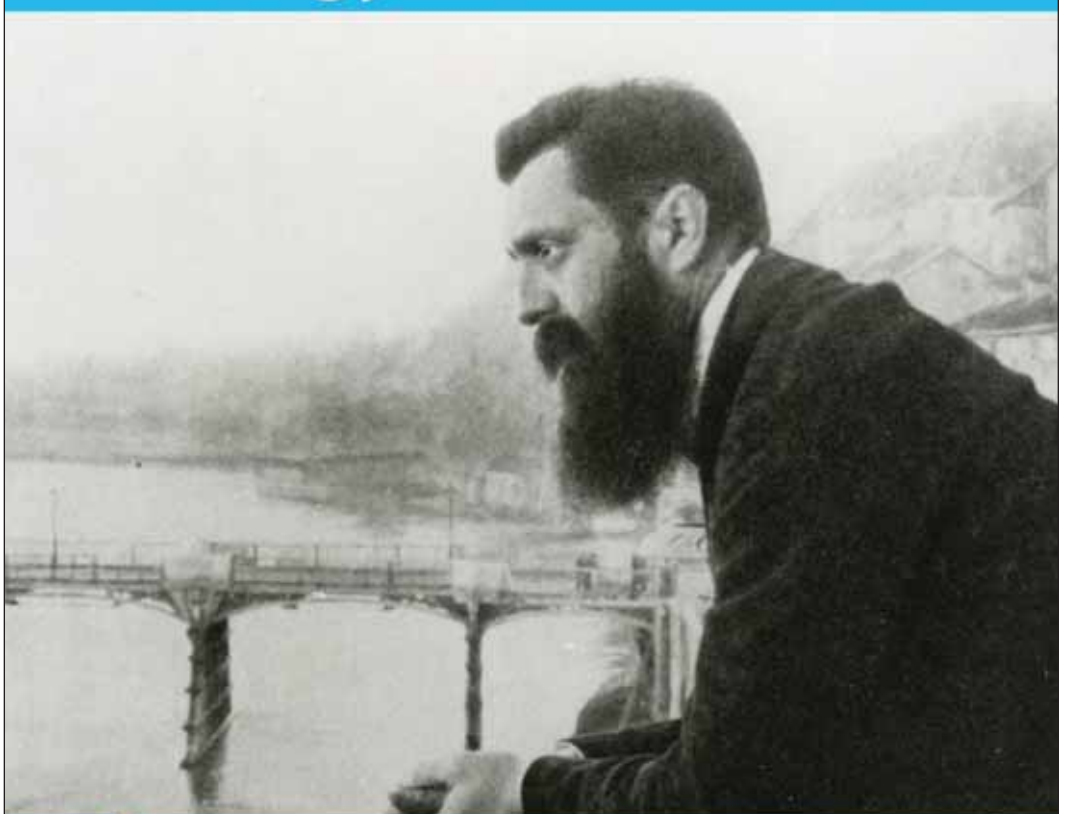
Volt olyan kártyapartnerem, aki mással villogott. Egész napos parti lévén, este vacsoraszünetet tartottunk, és amikor a ház asszonya épp felszolgált a kártyaszünetre szervírozott libatöpörtyűt, ő benyúlt a zsebébe, és egy díszes régi szelencét tett az asztal közepére kinyitva. Azt mondta, tessék! Nézzétek meg, nemrégén megoperáltak, és elkértem az epeköveimet. Drágaköveket tud mutogatni mindenki, de szóljatok, ha valamelyikőtöknek látható az epeköve. Mit mondják, szinte neki maradt meg a teljes töpörtyűkészlet.

De ez az oroszországi szituáció, ahogy mondani szokták, durva.

Zsidó fejemben azonnal megfogant a gondolat: egy zsidó családnak legnagyobb ajándék, ha gyermeke születik. S akinél a teremő áldása folytán fiúgyerek jön a világra, azoknak életében sűrű tartó emlék a brisz, a fiúgyermek körülmétele. Ha ez időben történik, akkor az ősi rítusnak kitett szervről csak minimális darabka jön le. De más ez, ha a circumcisiót felnőttkorban végzik. A zsidó vallás, mint tudjuk, nem térítő hit, de örömmel látom, hogy egyre többen választják felnőtt fejjel a betérés rögzös útját. Nos ha egy férfi zsidóként kívánja leélni hátralevő életét, a megelőző rítus legkellemetlenebb, de elkerülhetetlen része a malenolás. Ezt általában ilyenkor már urológus szakorvos végzi. A műtét során ugyebár az érintett testrésztől egy darab lekerül. A magyar egészségügyet szidni ma olyan, mint az 50-es években a Pátyolatot emlegetni. Divat, mindennapos, és sajnós igaz. Az otthonról bevitt gyógyszerektől kezdve az ehetetlen kosztos keresztül a tajkártyára kapható kórházi fertőzésig bezárólag sok minden rossz elmondható az egészségügyi intézményekről. De olyat, mint ami a vlagyimiri körzetben történt, eddig még nem lehetett hallani.

Én viszont félek a keleti nyitástól – még akkor is, ha feltalálja nem a lenini útra gondolt –, hogy előbb-utóbb, a takarékoságnak ilyen patológias ötletén felbuzdulva, mi is eljutunk ebbe a fázisba. Behunyom a szemem, és magam előtt látom a képet, amint egyik kezében a zárójelentéssel, a másikkban a levágott lábfejjel gyógyultan biceg a kisbeteget, és esze van (és az nem maradt a kórházban), nem dobja el a fölöslegessé vált végtagot, mert jól jön az még a leszálalékolást végző szociális bizottság előtt. Bár a zuhanyhíradóban azt terjesztik, hogy ma már az sem kapja meg a nyomorékségélyhez elegendő százalékpontot egy-egy ilyen felülvizsgálaton, aki közben viszi a lábát. Hosszasan gondolkodtam, hogy akkor, ha ez életbe lép, mit csinálnak Magyarországon majd a sok fölöslegessé vált végtaggal. Aztán homlokomra ütöttem, és eszembe jutott, hogy mivel Magyarország mindenben jobban teljesít (üzenjük Brüsszelnek!!!), ezzel sem lehet probléma. Csak akad majd egy sok szabadidővel rendelkező miniszter, aki benyújt egy találmányt az amputált végtagok újrahasznosítására, és biztos vagyok benne, hogy akad cég, amelyik gond nélkül szabadalmaztatja, az ellenzék pedig évekig kaparhat azután, hogy ki és mennyi találmányi díjat vett fel...

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk...

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létének folytonosságát.

Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hayesod - United Israel Appeal,
a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: legacy@kh-ua.org.il
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-7154136

